

24. Chen S. Physical and sensory properties of dairy products from cows with various milk fatty acid compositions / S. Chen, G. Bobe, S. Zimmerman et al. // J. Agric. Food Chem. – 2004. – 52. – P. 3422-3428.
25. Couvreur S. The linear relationship between the proportion of fresh grass in the cow diet, milk fatty acid composition, and butter properties / S. Couvreur, C. Hurtaud, C. Lopez et al. // J. Dairy Sci. – 2006. – 89. – P. 1956-1969.
26. Banks W., Clapperton J.L., Muir D.D., Girdler A.K. Whipping properties of cream in relation to milk composition. – J. Dairy Res. – 1989. – 56. – P. 97-105.
27. Kritchevsky D. Effects of triglyceride structure on lipid metabolism // Nutr. Rev. – 1988. – 46. – P. 177-181.

УДК 547.458.004.14,313:641.85:637.13.002.33

ОПТИМІЗАЦІЯ РЕЦЕПТУРНОГО СКЛАДУ МОЛОЧНИХ ДЕСЕРТІВ З ПІННОЮ СТРУКТУРОЮ

¹Сабадош Г.О., пров. викл., Горальчук А.Б., канд. техн. наук, Трощій Т.В., канд. техн. наук

¹Ужгородський комерційний технікум, м. Ужгород

Харківський державний університет харчування та торгівлі, м. Харків

Здійснено обґрунтування основних рецептурних компонентів молочних десертів з пінною структурою та визначено їх раціональний вміст.

Choose of main raw materials for dairy foam products are done, their content are proved.

Ключові слова: піноподібні молочні десерти, карагінан, йота-карагінан, піноутворююча здатність, обґрунтування.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У широкому асортименті продукції, що виробляється закладами ресторанного господарства окрему групу складають десерти на основі молочної сировини. Відомо, що різноманітні муси, самбуки, морозиво, суфле, креми і пудинги користуються підвищеним попитом споживачів. Крім відмінної смакової якості, вони також володіють підвищеною харчовою та біологічною цінністю [1].

Аналіз ситуації, що склалася на продовольчому ринку України свідчить, що асортимент десертів з пінною структурою надзвичайно вузький, а об'єми виробництва та реалізації не задовольняють попит. Це обумовлено, з одного боку, відсутністю наукових основ для розробки такої продукції і використанням у виробничій діяльності переважно емпіричного підходу, а з другого – нестабільністю властивостей сировини та готових виробів, нетривалого терміну зберігання.

Значний вплив на реалізацію десертної продукції має сприйняття та ставлення споживачів до продуктів харчування. У сучасній ситуації найбільш результативною є концепція виробництва інноваційних продуктів, які включають до свого складу натуральні інгредієнти, характеризуються стабільністю органолептичних, фізико-хімічних і мікробіологічних показників під час зберігання, відрізняються високими споживними та органолептичними властивостями, високою харчовою цінністю, тривалим терміном зберігання [2;3].

Мета та завдання статті. Метою статті є обґрунтування раціонального вмісту основних рецептурних компонентів, що забезпечують задані показники якості піноподібної десертної продукції. Обґрунтування базується на визначенні максимальної піноутворюючої здатності та стійкості піни шляхом проведення повнофакторного експерименту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Отримання піноподібних молочних десертів засновано на поверхнево-активних властивостях білків. Молекули білків молока поверхнево-активні: вони легко створюють адсорбційний шар на границі розділу фаз, зменшуючи поверхневий натяг й утворюючи шари з різними реологічними властивостями. Молочні білкові продукти в цілому, а казеїнати особливо, як правило утворюють піну з більш високою збитістю, але меншою стабільністю, ніж піна, отримана з ячного білка. Тому для отримання продуктів з високою збитістю та стійкістю піни необхідний стабілізатор.

Одним із перспективних шляхів є використання гелеутворюючих полісахаридів. Враховуючи технологічні властивості молочних продуктів та їх структуру, хімічні властивості, перспективним є використання карагінанів, у складі піноподібних десертів [2;3].

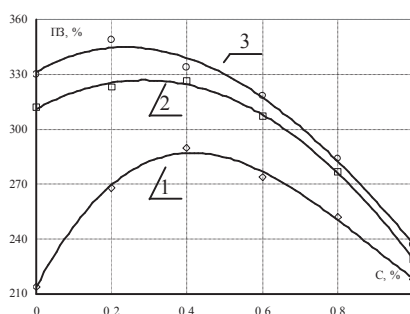
Слід зазначити, що процес піноутворення дуже складний через спільний вплив численних фізико-хімічних, фізико-технічних та інших чинників. Закономірності, якими характеризується процес утворення

піни, істотно залежать від умов проведення конкретного технологічного процесу або експерименту. Керувалися основними вимогами щодо пін: піноутворюючою здатністю (ПЗ) та стійкістю пini (СП).

Основне функціональне призначення карагінану – здатність до комплексоутворення з білками, що здійснюється за рахунок іонної взаємодії сульфатних груп карагінану із зарядженими групами білка. Наявність негативно заряджених сульфатних груп у молекулах караганів обумовлює їх здатність до комплексоутворення з казеїновими міцелами молока, що мають у периферійних (зовнішніх) зонах високу концентрацію позитивних зарядів. З метою визначення необхідного типу карагінану для молочних десертів проведено дослідження ПЗ відновленого молока від виду карагінану. Нами використано йота- та капа-карагінан. Встановлено, що відновлення суміші молока та карагінану з наступним охолодженням до температури (4...6) °С приводить до утворення гелю, у випадку з капа-карагінаном утворюється міцний але крихкий з синерезисом збивання такої системи руйнує гель, піноутворення практично відсутнє, гелі після припинення механічної дії не відновлюється. Системи, що містили йота-карагінан характеризувалися значно меншим за міцністю гелем за інших рівних умов, без синерезису. Збивання приводить до значного піноутворення з наступним гелеутворенням після припинення механічної дії. Слід відмітити, що системи характеризуються високою тиксотропією. Отримані дані переконливо доводять перспективність використання йота-карагінану у десертах з піно подібною структурою.

Результати дослідження в межах однофакторних експериментів відновленого молока від концентрації йота-карагінану показали, що введення йота-карагінану приводить до збільшення ПЗ та СП.

Видно, що залежність ПЗ від концентрації йота-карагінану носить екстремальний характер з максимумом в інтервалі концентрацій (0,2...0,4) %, що у порівнянні з відновленим молоком збільшує ПЗ в (1,06...1,36) разів (рис. 1).

1 – 5%; 2 – 7,5%; 3 – 10%

Рис. 1 – Залежність піноутворюючої здатності відновленого знежиреного молока від концентрації йота-карагінану та вмісту молока

Стійкість пini досягає 100 % за концентрації в системі йота-карагінану 0,4 % (табл. 1).

Таблиця 1 – Стійкість пini відновленого знежиреного молока від концентрації йота-карагінану

Концентрація йота-карагінану, %	Вміст молока, %		
	5,0	7,5	10
0	0	0	0
0,2	82±1	90±1	98±1
0,4	100±1	100±1	100±1
0,6	100±1	100±1	100±1
0,8	100±1	100±1	100±1
1	100±1	100±1	100±1

Таку поведінку можна пояснити декількома процесами, що відбуваються у системі. Так, збільшення ПЗ, ймовірно, є результатом комплексоутворення білків та карагінану, що призводить до зміни ГЛБ, а також приводить до змін реологічних властивостей міжфазних адсорбційних шарів, які є основним чинником стабілізації гетерогенних систем. Збільшення СП обумовлене підвищенням в'язкості дисперсійного середовища, за рахунок взаємодії іонів кальцію з йота-карагінаном.

Концентрація йота-карагінану 0,4 % не забезпечує необхідних текстурних характеристик систем, що моделюють молочні десерти. Консистенція десертів характеризується як недостатньо щільна. Підвищення концентрації йота-карагінану не приводить до необхідного результату та наряду з цим зменшується ПЗ. Вирішення цього питання можливе шляхом введення загусника. Однією з вимог є відсутність заряду на

поверхні міцел чи глобул. Таким вимогам відповідає крохмаль, що містить нейтральні полісахариди. Встановлено, що системи, які містять відновлене знежирене молоко та крохмаль в діапазоні концентрацій (1...5) % не характеризуються піноутворюючою здатністю. Ймовірно, це пов'язано зі збільшенням в'язкості дисперсійного середовища, що ускладнює процес диспергації повітря.

З метою визначення раціональних концентрацій рецептурних компонентів, що забезпечують максимальну ПЗ проведено повнофакторний експеримент ПФЕ 2³. Факторами варіювання обрано йота-карагінан (x_1 , %) та крохмаль (x_2 %), зафіксувавши вміст молока на рівні 7,5 % на основі ПЗ та органолептичної оцінки. Це дає змогу спростити пошук оптимального варіанту. Координати центра експерименту та інтервали варіювання чинників наведено у табл. 2.

Таблиця 2 – Межі зміни вхідних параметрів

Умови планування	Границі зміни рецептурних компонентів, %	
	x_1	x_2
Координата центру	0,6	3
Інтервал варіювання	0,2	1
Верхній рівень	1	4
Нижній рівень	0,2	2

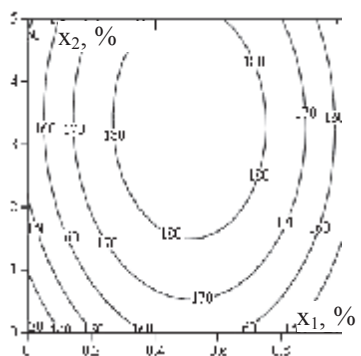
Програма дослідження була закладена до матриці планування експерименту (табл. 3).

Таблиця 3 – Матриця планування та результатів експерименту

Дослід	Кодовані значення чинників		Допоміжні стовпці			ПЗ, %
	x_1	x_2	x_1^2	x_2^2	$x_1 \cdot x_2$	
1	-1	1	1	1	-1	139
2	1	0	1	0	0	125
3	0	1	0	1	0	171
4	-1	0	1	0	0	153
5	0	-1	0	1	0	127
6	1	1	1	1	1	108
7	1	-1	1	1	-1	102
8	-1	-1	1	1	1	127
9	0	0	0	0	0	188

В результаті статистичної обробки експериментальних даних одержано рівняння регресії (1) та поверхню відгуку (рис. 2), що адекватно описує даний процес під впливом чинників, що досліджувались:

$$ПЗ = 127 + 137,5x_1 + 15,3x_2 - 131,9x_1^2 - 2,2x_2^2 - 0,8x_1x_2 \quad (1)$$

Рис. 2 – Ізолінії поверхні відгуку піноутворюючої здатності відновленого знежиреного молока (7,5%) за варіювання йота-карагінану та крохмалю

Диференціювання рівняння (1) дозволяє знайти максимум рівняння регресії та визначити раціональні концентрації йота-карагінану та крохмалю, що становлять 0,5 та 3,4 % відповідно, ПЗ за таких концентрацій становить 188 %.

Висновки. Таким чином проведені дослідження дозволили обґрунтувати використання у складі піноподібних молочних десертів йота-карагінану та крохмалю, що забезпечують необхідні показники якості. Визначено раціональний вміст йота-карагінану та крохмалю, що становить 0,5 та 3,4 % відповідно за вмістом відновленого знежиреного молока 7,5 %. Подальші дослідження слід проводити з визначення

умов та наслідків комплексоутворення білків та йота-карагінану як в дисперсійному середовищі так і на розділі фаз.

Література

1. Сачук, О.П. Технология молочного пудинга [Текст] / О.П. Сачук, Е.В. Грек // Молочная промышленность, 2006. – №10. – С. 32-33.
2. Сабадош, Г.О. Аналітичне обґрунтування використання карагінанів у складі молочних десертів [Текст] / Г.О. Сабадош, А.Б. Горальчук, П.П. Пивоваров // Прогресивні техніка та технології харчових виробництв ресторанного господарства і торгівлі: Зб. наук. праць. – Харків: ХДУХТ, 2008. – Вип. 2 (8). – С. 40-46.
3. Ермак, И.М. Каррагенан из красных водорослей для лечебно-профилактических продуктов [Текст] / И.М. Ермак, Т.Ф. Соловьева // Пищевая промышленность. – 1998. – №4. – С. 20-21.